

Universiteit Utrecht

**Het Thuisgevoel binnen het Gezin en bij Leefijdsgenoten van Adolescenten met
Gescheiden Ouders en Internaliserend Probleemgedrag**

Janneke M.M. van der Avoort (6150713) & Doyke E. Schokker (6106625)

Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

200600042: Bachelor Thesis Pedagogische Wetenschappen, werkgroep 25

Eerste beoordelaar: Zoë Rejaän MSc

Tweede beoordelaar: Dr. Inge van der Valk

1 juli 2021

Abstract

Background: In 2019, more than 29.000 children in the Netherlands were involved in a divorce. Divorce, especially during adolescence, can have a major effect on mental health and future well-being. **Aim:** This study aimed to investigate the relation between family belonging and peer belonging of adolescents with divorced parents, as well as the relation with internalizing problem behavior. **Method:** 188 adolescents between 11 and 19 years old filled in an online questionnaire. Family belonging was measured separately for father and mother. A weighted variable was created to measure family belonging based on the adolescents' living situation. To answer the research question, a correlation analysis and multiple regression were performed. **Results:** Adolescents on average experienced a stronger sense of belonging to mother's homes than to father's homes. A positive significant correlation was found between family and peer belonging. A negative significant relation was found between family belonging and internalizing problem behavior, as well as between peer belonging and internalizing problem behavior. However, no interaction effect of family and peer belonging on internalizing problem behavior was found. **Conclusion:** Family and peer belonging seemed to play an important role in preventing and reducing internalizing problem behavior. Practical implications of the study are discussed, such as the advice to parents and clinical professionals to focus on reinforcing belonging after divorce. Recommendations for future research are given.

Keywords: family belonging, peer belonging, internalizing problems, divorce, adolescents

Het Thuisgevoel binnen het Gezin en bij Leeftijdsgenoten van Adolescenten met Gescheiden Ouders en Internaliserend Probleemgedrag

In 2019 waren er meer dan 29 duizend kinderen betrokken bij een echtscheiding (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020). Een ouderlijke scheiding kan in het bijzonder tijdens de adolescentie een groot effect hebben op de mentale gezondheid (o.a., Auersperg et al., 2019; Tullius et al., 2021). Dit is namelijk een ontwikkelingsfase waarin veel sociale en emotionele veranderingen plaatsvinden die van belang zijn voor toekomstig welzijn (Moretti & Peled, 2004; Sawyer et al., 2012). Bovendien laat onderzoek zien dat adolescenten met gescheiden ouders naast meer internaliserende problemen ook minder thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten ervaren in vergelijking met adolescenten uit intacte gezinnen (Auersperg et al., 2019; King et al., 2017; Marschall, 2014; Weaver & Schofield, 2015). Tevens voelen ze zich minder gelukkig in vergelijking met hun leeftijdsgenoten uit intacte gezinnen. Het thuisgevoel is een sterke behoefte van mensen om langdurige relaties te behouden (Baumeister & Leary, 1995). Een hogere mate van thuisgevoel zou kunnen bijdragen aan het voorkomen of verminderen van fysieke en psychologische problemen.

Adolescenten met gescheiden ouders hebben dus een verhoogd risico op het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag (o.a., Auersperg et al., 2019). Een sterk thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten zouden hierin een beschermende rol kunnen spelen (o.a., Cohen et al., 2015; Kenny et al., 2013). Het is om die reden van belang om meer inzicht te krijgen in het verband tussen thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten en internaliserende problemen, zodat de mogelijk negatieve gevolgen van een scheiding kunnen worden beperkt. Er wordt daarom onderzocht of er een relatie is tussen het thuisgevoel binnen het gezin en het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten van adolescenten met gescheiden ouders, evenals de relatie met internaliserend probleemgedrag.

Thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten

Mensen hebben behoefte aan een thuisgevoel, het gevoel ergens bij te horen (Baumeister & Leary, 1995). Over het algemeen voelt een adolescent zich thuis binnen het gezin als die zich begrepen voelt, graag met het gezin wil zijn en een gevoel van inclusie ervaart binnen het gezin (Leake, 2007). Uit verschillende studies komt naar voren dat adolescenten na een scheiding minder thuisgevoel binnen het gezin ervaren (Aslantürk & Mavili, 2020; King et al., 2015; King et al., 2017). Een scheiding gaat namelijk over het algemeen samen met een verminderde vader-moeder relatiekwaliteit (King & Boyd, 2016). Een verminderde vader-moeder relatiekwaliteit wordt geassocieerd met een lagere kwaliteit ouder-kind relatie, waarbij de kwaliteit van zowel de moeder-kind als de vader-kind relatie een van de grootste voorspellers van het thuisgevoel binnen het gezin bleken te zijn (King & Boyd, 2016). Bovendien ontvangen adolescenten

voor hun gevoel minder steun wanneer er meer conflict is tussen ouders (Amato, 2010; Hetherington, 2006; van Dijk et al., 2020).

Naast thuisgevoel binnen het gezin, kunnen adolescenten ook een thuisgevoel ervaren bij leeftijdsgenoten. Thuisgevoel bij leeftijdsgenoten is het gevoel van adolescenten om zich verbonden en gewaardeerd te voelen door hen (Newman et al., 2007). In onderzoek van Tamm en collega's (2014) werd de structuur van het gezin geassocieerd met de mate waarin adolescenten werden geaccepteerd door leeftijdsgenoten. Een scheiding zou ervoor kunnen zorgen dat het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten minder wordt, bijvoorbeeld door verminderd contact met leeftijdsgenoten door het wisselen tussen huizen (Bakker, 2015; Flynn et al., 2014; Marschall, 2014). Ook zou de angst voor afwijzing van leeftijdsgenoten die adolescenten mogelijk hebben ontwikkeld na een scheiding ervoor kunnen zorgen dat hun sociale relaties beschadigd raken waardoor er een minder sterk thuisgevoel bij leeftijdsgenoten wordt ervaren (Fagan & Churchill, 2012).

Volgens het Sociaal Connectie Model zou een sterker thuisgevoel van adolescenten binnen het gezin zorgen voor meer verbondenheid met bijvoorbeeld leeftijdsgenoten (Law et al., 2013). Het thuisgevoel en het ervaren van genoeg steun in het gezin lijkt voor hen belangrijk in het aangaan van positieve sociale verbindingen en het beschermen tegen slechte vriendschappen (Flynn et al., 2014; Law et al., 2013; Theran, 2010). Bovendien is er een relatie tussen het beeld wat adolescenten hebben op het thuisgevoel binnen het gezin en hun kijk op het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten (Wilkinson, 2004).

Anderzijds kan het zijn dat het thuisgevoel bij vrienden juist sterker wordt bij minder thuisgevoel binnen het gezin, door bijvoorbeeld verminderd contact met ouders (Aslantürk & Mavili, 2020; Smetana et al., 2006). Vriendschappen worden tijdens de adolescentie namelijk steeds belangrijker (Flynn et al., 2014). Zo zou een goede vriendschap kunnen beschermen tegen een verminderd thuisgevoel binnen het gezin, door de lagere kwaliteit ouder-kind relatie die kan ontstaan na een scheiding (King & Boyd, 2016; Zhang et al., 2018). Kortom, uit onderzoek blijkt dat het thuisgevoel binnen het gezin gerelateerd is aan het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten.

Thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag

Internaliserend probleemgedrag verwijst naar een scala aan moeilijkheden die worden gekenmerkt door emotionele schade, zoals angst en depressie (Bayer et al., 2011; La Greca & Harrison, 2005). Onderzoek toont aan dat adolescenten na een ouderlijke scheiding een verhoogd risico hebben op het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag (o.a., Lansford, 2009; Mustonen et al., 2011; Tullius et al., 2021; Zeratsion et al., 2013). Dit kan worden verklaard door de familie systeemtheorie die

stelt dat problemen tussen ouders kunnen doorsijpelen naar het functioneren van adolescenten (Cox & Paley, 1997). Deze relatie wordt gemedieerd door de ouder-kind relatie, een van de belangrijkste voorspellers van thuisgevoel binnen het gezin (King & Boyd, 2016). Wanneer er sprake is van een gezond gezinsklimaat kan dit het thuisgevoel binnen het gezin versterken, maar bij een ongezond gezinsklimaat kan dit juist verminderen (Baumeister et al., 2007; Kenny et al., 2013; La Greca & Harrison, 2005). Een verminderd thuisgevoel bij het gezin en leeftijdsgenoten werd in meerdere studies geassocieerd met internaliserende problemen bij adolescenten (o.a., Sentse & Laird, 2010; Young et al., 2005; Zhang et al., 2018). Thuisgevoel binnen het gezin zou dus zowel een risicofactor als een protectieve factor kunnen zijn voor de mentale gezondheid (o.a., Cohen et al., 2015; Kenny et al., 2013).

Een sterk thuisgevoel bij leeftijdsgenoten lijkt belangrijk te zijn voor de mentale gezondheid in de adolescentie (Kenny et al., 2013). Zo beschermt aansluiting bij leeftijdsgenoten adolescenten tegen gevoelens van sociale angst, bleek uit onderzoek van La Greca & Harrison (2005). Tevens blijkt uit verschillende studies naar intacte gezinnen dat er een samenhang is tussen een lagere mate van thuisgevoel bij leeftijdsgenoten en meer internaliserend probleemgedrag (o.a., Rubin et al., 2004; Sentse & Laird, 2010). Zodoende is het hebben van geen hechte of weinig vriendschappen gerelateerd aan depressieve symptomen, waarbij negatieve interacties in vriendschappen als exclusie en druk naast depressie ook bijdragen aan sociale angst (Baumeister et al., 2007; La Greca & Harrison, 2005). Verder bleek uit onderzoek dat adolescenten met internaliserende problemen mogelijk een mindere mate van thuisgevoel bij leeftijdsgenoten ervaren door de moeite die zij kunnen hebben met het onderhouden van een hechte vriendschap (Branje et al., 2010; La Greca & Harrison, 2005). Depressieve symptomen in de adolescentie werden namelijk geassocieerd met meer negatieve percepties over de kwaliteit van vriendschap (Rose et al., 2011). Ook kan het zijn dat adolescenten met problemen hun leeftijdsgenoten overbelasten en hen daardoor wegjagen (Branje et al., 2010; La Greca & Harrison, 2005). Kortom, thuisgevoel binnen verschillende contexten is volgens onderzoek afzonderlijk gerelateerd aan het functioneren van adolescenten.

Tot slot zijn er studies die laten zien dat er mogelijk ook gezamenlijke effecten op internaliserend probleemgedrag zijn (o.a., Young et al., 2005; Zhang et al., 2018). Het Sociaal Connectie Model stelt namelijk dat wanneer de mate van thuisgevoel in de ene sociale context lager is, dit mogelijk zou kunnen worden gecompenseerd met een hogere mate van thuisgevoel in de andere setting (Law et al., 2013). Zo blijkt uit verschillende onderzoeken dat een sterk thuisgevoel bij leeftijdsgenoten zou kunnen compenseren voor een lagere mate van thuisgevoel binnen het gezin, wat het risico op

internaliserende problemen zou kunnen verkleinen (o.a., Rubin et al., 2004; Zhang et al., 2018).

Huidige studie

Hoewel er veel onderzoek is gedaan naar het welzijn van adolescenten na een scheiding, is het thuisgevoel van adolescenten binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten relatief weinig onderzocht. Aangezien thuisgevoel en internaliserende problemen in het bijzonder tijdens de adolescentie negatieve gevolgen kunnen hebben, is het belangrijk dat er meer onderzoek wordt gedaan naar de samenhang van deze factoren. Meer kennis over de rol van thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten kan een nieuwe stap zijn in de richting van het verbeteren van het welzijn van adolescenten met gescheiden ouders, waaronder hun sociale en emotionele functioneren.

De huidige studie onderzoekt de relatie tussen het thuisgevoel van adolescenten met gescheiden ouders binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten, evenals het verband met internaliserend probleemgedrag. Aan de hand van de beschreven literatuur wordt verwacht dat het thuisgevoel van adolescenten na een scheiding binnen het gezin positief gecorreleerd is aan het thuisgevoel dat zij ervaren bij leeftijdsgenoten (o.a., Law et al., 2013; Wilkinson, 2004). Bovendien wordt verwacht dat er een negatief verband is tussen het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten van adolescenten met gescheiden ouders en internaliserend probleemgedrag, evenals dat er een compenserend effect van de voorspellers optreedt (o.a., Kenny et al., 2013; La Greca & Harrison, 2005).

Methode

Procedure

Adolescenten tussen de 11 en 19 jaar met gescheiden ouders zijn opgeroepen voor deelname aan het onderzoek via de website van de Universiteit Utrecht en de oproep is verspreid via maatschappelijke partners, scholen, sociale media en de sneeuwbal methode. De data die gebruikt is in deze studie is afkomstig uit het lopende longitudinale onderzoek genaamd 'Waar hoor ik thuis?'. Voor de huidige studie is enkel gebruik gemaakt van ingevulde online vragenlijsten uit de eerste meetronde, er is dus sprake van cross-sectionele data. Adolescenten en hun ouders ontvingen een toestemmingsformulier voor deelname aan de online vragenlijst. Deelname aan het onderzoek was vrijwillig en gepseudonimiseerd. De vragenlijsten zijn zelfstandig ingevuld en dit nam maximaal 1 uur in beslag. De adolescenten kregen als beloning een cadeaubon van 10 euro. Het onderzoek is vooraf goedgekeurd door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie van de Faculteit Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht.

Participanten

Er was sprake van een selecte steekproeftrekking. De steekproef bestond uit $N = 188$ adolescenten tussen de 11 en 19 jaar met een gemiddelde leeftijd van $M = 14.34$ jaar ($SD = 1.88$), waarvan 73 jongens (38.8%) en 115 meisjes (61.2%). Het overgrote deel van de steekproef identificeerde zich als Nederlander (92.6%). Het opleidingsniveau van de adolescenten liep uiteen: basisschool (3.7%), praktijkonderwijs (0.5%), VMBO (4.3%), VMBO-BBL (0.5%), VMBO-Kader/gemengd (7.4%), VMBO-T (9.0%), Combinatie VMBO-HAVO (3.2%), HAVO (22.3%), Combi Klas HAVO/VWO (6.9%), VWO (33.5%), MBO/ROC (5.9%), HBO (1.1%), Universiteit (0.5%). Bovendien waren er adolescenten die al werkten (1.1%).

Bij 135 adolescenten (71.8%) zijn de ouders gescheiden nadat zij waren getrouwd en bij 49 adolescenten (26.1%) waren de ouders uit elkaar nadat zij hadden samengewoond. Er waren 4 adolescenten (2.1%) waarbij de situatie anders of niet duidelijk was voor de adolescent. De adolescenten waren tussen de 0 en 17 jaar oud toen hun ouders gingen scheiden met een gemiddelde leeftijd van $M = 7.49$ jaar ($SD = 4.06$). Ten slotte is er gevraagd waar de adolescenten woonden. Er waren 85 adolescenten (51.2%) die ongeveer evenveel bij beide ouders woonden. Daarnaast woonden 45 adolescenten (27.1%) meestal bij moeder en 27 adolescenten (16.3%) altijd bij moeder. Tevens woonden 5 adolescenten (3%) meestal bij vader en 4 adolescenten (2.4%) altijd bij vader.

Meetinstrumenten

Thuisgevoel binnen het gezin. Het thuisgevoel werd apart gemeten voor vader en moeder. Er is een vragenlijst gebaseerd op King & Boyd (2016) gebruikt met vier items voor vader en vier items voor moeder om het thuisgevoel binnen het gezin te meten. De adolescenten konden de items beoordelen op een 5-punts Likertschaal (1 = zeer weinig tot 5 = zeer veel). Een voorbeeld van een item was: "*In hoeverre heb je het gevoel dat (het gezin van) je vader aandacht voor je heeft?*". Het thuisgevoel bij vader bestond uit het gemiddelde van de vier items van vader met een goede betrouwbaarheid (Cronbach's alpha = .87). Het thuisgevoel bij moeder bestond uit het gemiddelde van de vier items van moeder met een acceptabele betrouwbaarheid (Cronbach's alpha = .77). Vervolgens zijn deze schalen samengevoegd in een gewogen variabele, namelijk thuisgevoel binnen het gezin. Het thuisgevoel binnen het gezin is gewogen naar de hoeveelheid tijd die adolescenten ongeveer bij hun ouders thuis doorbrengen (0%, 25%, 50%, 75% of 100%), gecategoriseerd aan de hand van de Residential Calendar (Sodermans et al., 2012). Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van thuisgevoel binnen het gezin.

Thuisgevoel bij leeftijdsgenoten. Het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten werd gemeten middels de subschalen Sociale acceptatie en Hechte vriendschappen uit de

Competentiebelevingsschaal Adolescenten (CBSA) (Harter, 1982). Elke schaal werd met vijf items gemeten. De items zijn gescoord op een 5-punts Likertschaal (1 = helemaal niet waar tot 5 = helemaal waar). Een voorbeeld van een item uit de schalen was: *"Ik heb veel vrienden"*. De schaalscore bestond uit het gemiddelde van de tien items behorende bij de subschalen Sociale acceptatie en Hechte vriendschappen met een acceptabele betrouwbaarheid (Cronbach's alpha = .75). Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van thuisgevoel bij leeftijdsgenoten.

Internaliserend probleemgedrag. De mate van internaliserend probleemgedrag bij adolescenten is gemeten met de "Strengths and Difficulties Questionnaire" (SDQ) (Goodman, 1997). Hiervoor is de subschaal Emotionele symptomen gebruikt, deze is gemeten aan de hand van vijf items. De items zijn gescoord op een 3-punts Likertschaal (1 = niet waar tot 3 = zeker waar). Een voorbeeld van een item uit de schaal was: *"Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen"*. Het gemiddelde van de vijf items liet de totale schaalscore bij de variabele Internaliserend probleemgedrag zien met een acceptabele betrouwbaarheid (Cronbach's alpha = .73). Een hoge score betekent een hoge mate van internaliserend probleemgedrag bij de adolescent.

Analyseplan

Er was sprake van een toetsende onderzoeksvraag. De variabelen thuisgevoel bij vader, moeder, het gezin en leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag werden in de analyses meegenomen. Alle variabelen zijn op interval meetniveau gemeten. Om de sterkte van het verband aan te geven werd er allereerst een Pearson correlatie uitgevoerd over alle variabelen. Hiermee werd bovendien deelvraag 1 beantwoord: *"Wat is de relatie tussen thuisgevoel binnen het gezin en thuisgevoel bij leeftijdsgenoten van adolescenten met gescheiden ouders?"*.

Deelvraag 2 luidde: *"Wat is de relatie tussen thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag van adolescenten met gescheiden ouders?"*. Om deze vraag te beantwoorden werd een multiële regressie uitgevoerd, waardoor de relatie tussen de verschillende variabelen bekeken kon worden. De onafhankelijke variabelen zijn zowel thuisgevoel binnen het gezin als thuisgevoel bij leeftijdsgenoten. De afhankelijke variabele was internaliserend probleemgedrag. Er werd gekeken naar de twee hoofdeffecten en het interactie-effect tussen de onafhankelijke variabelen. Voorafgaand aan de analyses zijn de assumpties getest.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Om de relatie tussen thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten te onderzoeken, is een Pearson correlatie uitgevoerd. Overigens zijn de variabelen thuisgevoel bij vader, thuisgevoel bij moeder en internaliserend probleemgedrag

meegenomen in de correlatieanalyse om een beeld te krijgen van de samenhang tussen alle variabelen. De steekproefgrootte varieerde van $N = 166$ tot $N = 188$, omdat er 22 missende waarden waren bij de variabelen thuisgevoel bij vader en 10 missende waarden bij thuisgevoel bij moeder. Uit de controle van de assumpties kwam naar voren dat de spreiding van de variabelen normaal verdeeld was en er geen uitschieters waren.

De gemiddelden, het bereik, de standaarddeviaties en de correlaties tussen alle variabelen zijn weergegeven in Tabel 1. Adolescenten rapporteerden gemiddeld een hogere mate van thuisgevoel bij moeder dan bij vader. Uit de correlatieanalyse bleek dat er een significante positieve correlatie was tussen het thuisgevoel bij vader en moeder. Tevens waren er negatieve en significante correlaties tussen thuisgevoel bij vader, moeder en gezin met internaliserend probleemgedrag. Daarnaast correleerde het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag negatief en significant met elkaar. Dit betekent dat een hoge mate van thuisgevoel bij vader, moeder, het gezin en leeftijdsgenoten samengaat met een lagere mate van internaliserend probleemgedrag. Alle gevonden correlaties waren klein.

Relatie thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten

Om de eerste deelvraag te beantwoorden is gekeken naar de samenhang tussen thuisgevoel binnen het gezin en thuisgevoel bij leeftijdsgenoten. De correlaties tussen thuisgevoel bij vader en moeder apart met thuisgevoel bij leeftijdsgenoten waren beide klein, significant en positief. Het thuisgevoel binnen het gezin correleerde vervolgens klein tot middelmatig, significant en positief met thuisgevoel bij leeftijdsgenoten. Dit betekent dat een hoge mate van thuisgevoel binnen het gezin samengaat met een hoge mate van thuisgevoel bij leeftijdsgenoten, evenals wanneer thuisgevoel apart gemeten werd voor vader en moeder. Hierbij is te zien dat de gewogen variabele thuisgevoel binnen het gezin een sterkere correlatie heeft met thuisgevoel bij leeftijdsgenoten dan de aparte variabelen thuisgevoel bij vader en moeder.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken en Correlaties van Thuisgevoel bij Vader, Moeder, het Gezin en Leeftijdsgenoten en Internaliserend Probleemgedrag

	1	2	3	4	M _{Totaal}	SD; bereik
1. Thuisgevoel Vader	-	-	-	-	3.86	.90; 1.00 - 5.00
2. Thuisgevoel Moeder	.16*	-	-	-	4.27	.63; 1.25 - 5.00
3. Thuisgevoel Gezin	-	-	-	-	4.21	.54; 2.38 - 5.00
4. Thuisgevoel Leeftijdsgenoten	.24**	.26**	.40**	-	4.09	.55; 2.30 - 5.00
5. Internaliserend gedrag	-.23**	-.27**	-.27**	-.28**	1.64	.49; 1.00 - 3.00

Thuisgevoel Gezin is een gewogen score.

Relatie thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag

Om de relatie tussen thuisgevoel binnen het gezin, thuisgevoel bij leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag te onderzoeken is er een multiële regressieanalyse uitgevoerd. Tevens is hier gekeken naar het interactie-effect tussen het thuisgevoel bij het gezin en leeftijdsgenoten. De resultaten van de analyse zijn weergegeven in Tabel 2. De steekproefgrootte voor de multiële regressie-analyse bestond door missende data uit $N = 166$. Voorafgaand aan de analyse zijn de assumpties gecontroleerd. De variabelen thuisgevoel binnen het gezin en thuisgevoel bij leeftijdsgenoten waren normaal verdeeld. Daarnaast was internaliserend probleemgedrag rechtsscheef verdeeld en voldeed hiermee niet aan de voorwaarde van normaliteit. Echter, vanwege de grote steekproef was het schenden van de normaliteit niet zorgelijk. Bij het controleren van de overige assumpties bleken de hoofdeffecten en het interactie-effect niet te voldoen aan de assumptie voor multicollineariteit, daarom zijn vervolgens alle variabelen gecentreerd. Verder werd aan alle overige assumpties voor de multiële regressie voldaan: lineariteit, homoscedasticiteit en multicollineariteit.

Allereerst zijn de onafhankelijke variabelen voor thuisgevoel binnen het gezin en thuisgevoel bij leeftijdsgenoten ingevoerd. Deze predictoren verklaarden samen significant 10.8% van de variantie in internaliserend probleemgedrag, $R^2 = .11$, $F(2,163) = 9.85$, $p < .001$. De twee hoofdeffecten waren significant en het verband was negatief. Dit betekent dat een sterker thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten samenhangt met een lagere mate van internaliserend probleemgedrag, waarbij de hoofdeffecten een gelijkwaardige bijdrage lijken te leveren. De effectgrootte was $f^2 = .12$, wat wordt gezien als een klein effect. Vervolgens is het interactie-effect toegevoegd, deze leidde niet tot een significante verbetering van het model. Het interactie-effect zorgde namelijk voor een toegevoegde .3% van variantie in internaliserend probleemgedrag, $\Delta R^2 = .003$, $\Delta F(1, 162) = .61$, $p = .437$. In combinatie verklaarden de predictoren 11.1% van de variantie in internaliserend probleemgedrag, $R^2 = .11$, aangepaste $R^2 = .10$, $F(3, 162) = 6.75$, $p < .001$. De twee hoofdeffecten waren wederom significant en het verband was negatief. Het interactie-effect tussen het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten was niet significant, wat betekent dat er geen gezamenlijk effect is van thuisgevoel bij het gezin en leeftijdsgenoten op internaliserend probleemgedrag.

Tabel 2

Hoofdeffect en Interactie-effect Thuisgevoel binnen het Gezin en bij Leeftijdsgenoten op Internaliserend Probleemgedrag

	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Model 1					
1. Constant	-.03	.07		-.43	.671
2. Thuisgevoel Gezin	-.20	.08	-.19	-2.40	.017*
3. Thuisgevoel Leeftijdsgenoten	-.21	.08	-.20	-2.47	.015*
Model 2					
1. Constant	-.06	.08		-.70	.487
2. Thuisgevoel Gezin	-.19	.08	-.19	-2.32	.022*
3. Thuisgevoel Leeftijdsgenoten	-.19	.09	-.19	-2.23	.027*
4. Thuisgevoel Gezin X Leeftijdsgenoten	.06	.08	.06	.78	.437

Noot. * $p < .05$.

Discussie en conclusie

Opgroeien in een gezin met gescheiden ouders kan in het bijzonder tijdens de adolescentie een effect hebben op de mentale gezondheid (o.a., Auersperg et al., 2019). Hierbij is het belangrijk om de rol van thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten te onderzoeken, aangezien het voor adolescenten met gescheiden ouders minder vanzelfsprekend is om een sterk thuisgevoel te ervaren (King et al., 2017). Meer kennis over de rol van thuisgevoel in relatie tot internaliserend probleemgedrag van adolescenten met gescheiden ouders draagt bij aan de preventie van negatieve gevolgen van een scheiding. In het verlengde van eerdere studies over thuisgevoel en internaliserende problemen (o.a., McGraw et al., 2008; Tamm et al., 2014), wordt in de huidige studie de relatie tussen het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten van adolescenten met gescheiden ouders onderzocht, evenals het verband met internaliserend probleemgedrag.

Op basis van eerder onderzoek werd verwacht dat het thuisgevoel binnen het gezin positief zou samenhangen met het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten (o.a., Flynn et al., 2014; Tamm et al., 2014). De resultaten komen overeen met het merendeel van eerder onderzoek. Een hoge mate van thuisgevoel binnen het gezin hangt namelijk significant samen met een sterk thuisgevoel bij leeftijdsgenoten. Net als in eerder onderzoek van McGraw en collega's (2008) onder adolescenten uit intacte gezinnen is er een kleine tot middelmatige correlatie gevonden. Dat deze correlatie wat kleiner is, zou kunnen komen doordat leeftijdsgenoten steeds belangrijker worden in de adolescentie en

adolescenten graag minder afhankelijk willen worden van hun gezin (Flynn et al., 2014). Hierdoor worden het gezin en leeftijdsgenoten meer twee losse omgevingen en beïnvloeden ze elkaar minder. De gevonden positieve relatie kan verklaard worden door het Sociaal Connectie Model (Law et al., 2013), die stelt dat adolescenten die een sterke verbondenheid voelen met het gezin zich makkelijker verbonden voelen met onder andere leeftijdsgenoten. Daarnaast kan een lagere mate van thuisgevoel binnen het gezin samengaan met een lagere mate van thuisgevoel bij leeftijdsgenoten, doordat adolescenten met gescheiden ouders mogelijk vaak moeten wisselen tussen de huizen van hun vader en moeder en daardoor hun vrienden minder kunnen zien (Bakker, 2015; King & Boyd, 2016). Eveneens komt in de resultaten naar voren dat het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten een sterkere correlatie heeft met het thuisgevoel binnen het gezin, dan met thuisgevoel bij vader en moeder apart. Overigens is het thuisgevoel dat adolescenten bij hun moeder ervaren sterker dan bij hun vader. Dit kan worden verklaard doordat de adolescenten in de huidige studie gemiddeld meer tijd bij moeder doorbrengen. Dit versterkt de moeder-kind relatie en hiermee het thuisgevoel bij moeder (King & Boyd, 2016).

Vervolgens is gekeken naar de relatie tussen het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten en internaliserend probleemgedrag. Deze blijkt zoals verwacht negatief en significant, wat betekent dat een sterker thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten samenhangt met minder internaliserende problemen. Eerdere studies laten zien dat een sterk thuisgevoel binnen het gezin een belangrijke protectieve factor is voor internaliserende problemen (o.a., Betancourt et al., 2012; Tullius et al., 2021). Zo wordt het thuisgevoel binnen het gezin geassocieerd met steun en beschikbaarheid van het gezin, waarbij ouderlijke steun samengaat met een goede psychosociale aanpassing (Betancourt et al., 2012). Met betrekking tot het thuisgevoel bij leeftijdsgenoten kan een sterk thuisgevoel bij leeftijdsgenoten adolescenten beschermen voor internaliserende problemen, door de steun die zij van hen ontvangen (Betancourt et al., 2012). Bovendien kan een lagere mate van thuisgevoel bij leeftijdsgenoten door bijvoorbeeld druk of exclusie in vriendschappen bijdragen aan internaliserende problemen (La Greca & Harrison, 2005). Echter, de samenhang tussen de drie concepten is slechts klein, wat verklaard kan worden doordat de scheidingen van de ouders van de adolescenten in de steekproef gemiddeld gezien al een tijd geleden zijn. Uit onderzoek van Lansford (2009) blijkt dat de negatieve effecten van een scheiding meestal niet langdurig zijn.

Tot slot is ook het interactie-effect van thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten op internaliserend probleemgedrag bekeken. Op basis van eerdere literatuur en aan de hand van het Sociaal Connectie Model werd verwacht dat wanneer het thuisgevoel in de ene setting lager is, dit kan worden gecompenseerd met een

hogere mate van thuisgevoel in de andere setting (Law et al., 2013; Zhang et al., 2018). Het interactie-effect blijkt daarentegen niet significant: de huidige studie laat zien dat het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten geen compenserend effect hebben op het internaliserend probleemgedrag van adolescenten. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat tijdens de adolescentie het gezin en leeftijdsgenoten meer twee losse omgevingen zijn waardoor zij minder met elkaar interacteren (Flynn et al., 2014). Daarnaast kan het zijn dat de individuele factoren van adolescenten, zoals temperament en een sterk aanpassingsvermogen, de adolescent beschermen voor negatieve gevolgen van een ouderlijke scheiding en een grotere protectieve rol spelen dan thuisgevoel (Sodermans & Matthijs, 2014).

Samenvattend laat de huidige studie zien dat het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten een belangrijke rol spelen in internaliserend probleemgedrag en het welzijn van adolescenten met gescheiden ouders, maar dat er geen compenserend effect is op internaliserende problemen. Mogelijk spelen factoren als de ouder-kind relatie, conflicten tussen ouders en de aanwezigheid van een stiefouder ook een rol in het thuisgevoel en internaliserend probleemgedrag binnen deze context (Jensen et al., 2017; King & Boyd, 2016; van Dijk et al., 2020).

Sterke punten, limitaties en suggesties voor vervolgonderzoek

Het huidige onderzoek kent een aantal sterke punten. Zo is er een gewogen variabele aangemaakt voor het thuisgevoel binnen het gezin, zodat de tijd die adolescenten doorbrachten bij hun vader en moeder meegenomen kon worden in het thuisgevoel wat zij binnen het gezin ervaren. Hiervoor hebben de adolescenten de Residential Calendar ingevuld waarin zij aangaven wanneer zij precies bij hun vader en moeder verbleven. Dit is een betrouwbaar en valide instrument voor een objectief beeld van de woonsituatie (Sodermans et al., 2012). Tevens is het sterk dat deze studie zich richt op de perceptie van de adolescenten, aangezien die het meest relevant is wanneer er wordt gekeken naar het internaliserend probleemgedrag en thuisgevoel dat zij in verschillende sociale contexten ervaren.

De huidige studie kent ook een aantal minder sterke punten. Een van de limitaties is dat de dataset cross-sectionele data betreft waardoor het niet mogelijk is om uitspraken te doen over de ontwikkeling en de korte en lange termijn effecten van het thuisgevoel en internaliserend probleemgedrag op het welzijn van adolescenten met gescheiden ouders. Het verrichten van longitudinaal onderzoek zou hier meer inzicht in kunnen geven. Bovendien bestaat bijna tweederde van de steekproef uit meisjes. Aangezien uit onderzoek blijkt dat meisjes gemiddeld meer internaliserend probleemgedrag laten zien dan jongens, beïnvloedt dit mogelijk de resultaten waardoor ze minder te generaliseren zijn naar adolescenten met gescheiden ouders (Ledwell & King, 2013). In het vervolg zou sekse in de steekproef meer in balans moeten zijn. Ten

slotte is internaliserend probleemgedrag enkel gemeten met de subschaal emotionele symptomen bestaande uit slechts 5 items, waardoor een foute interpretatie van een vraag veel invloed kan hebben op de schaalscore. Het is in vervolgonderzoek aan te raden om internaliserend probleemgedrag met meer items uit een betrouwbare vragenlijst te meten, zoals de Youth Self Report (YSR) (o.a., Tullius et al., 2021).

Een suggestie voor vervolgonderzoek is om de ouder-kind relatie mee te nemen, omdat dit een van de grootste voorspellers van thuisgevoel binnen het gezin bleek te zijn (King & Boyd, 2016). Zo kan er gekeken worden naar de rol die de ouder-kind relatie speelt bij thuisgevoel in de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag. Dit is in de huidige studie niet gedaan, omdat het verband tussen het thuisgevoel binnen het gezin en bij leeftijdsgenoten meer onderbelicht lijkt in de bestaande studies. Verder zou in het vervolg naast kwantitatieve data ook kwalitatieve data meegenomen kunnen worden om meer gedetailleerde informatie te verzamelen over het thuisgevoel dat adolescenten na een scheiding ervaren bij het gezin en leeftijdsgenoten en in hoeverre de adolescenten het idee hebben dat dit thuisgevoel is veranderd sinds de scheiding.

Praktische implicaties

Naar aanleiding van de huidige studie zijn er verschillende adviezen te geven die nuttig zijn in de praktijk. Er zijn nog geen interventies bij het Nederlands Jeugdinstituut rondom een ouderlijke scheiding specifiek gericht op de adolescentie. Een praktische implicatie zou daarom zijn om de interventie Kinderen In Een Scheiding (KIES) door te ontwikkelen. Deze interventie is effectief volgens goede aanwijzingen, maar ontworpen voor kinderen tussen de 7 en 12 jaar (KIES - kinderen in echtscheidingsituaties - Effectieve jeugdinterventies | NJi, 2020). Deze interventie richt zich op het voorkomen of beperken van mogelijke problemen van kinderen na een scheiding, zoals een lage mate van thuisgevoel bij het gezin of leeftijdsgenoten en internaliserende problemen.

Vervolgens is het belangrijk dat ouders en professionals uit de klinische praktijk zich richten op het versterken van het thuisgevoel van adolescenten na een scheiding. Uit de resultaten van de huidige studie en ander onderzoek blijkt dat een hogere mate van thuisgevoel gerelateerd is aan minder internaliserende problemen (o.a., Wilkinson, 2004; Zhang et al., 2018). Ouders kunnen het thuisgevoel binnen het gezin versterken door meer activiteiten met hun kind te ondernemen, steun te bieden en geen conflicten te hebben waar hun kinderen bij zijn (Flynn et al., 2014; van Dijk et al., 2020). Bovendien kunnen professionals zich richten op het verbeteren van de sociale vaardigheden van adolescenten, zodat zij makkelijker vriendschappen vormen en hierdoor een versterkt thuisgevoel bij leeftijdsgenoten ervaren (Jones & Lavalley, 2009). Concluderend laten de uitkomsten van de huidige studie zien dat thuisgevoel belangrijk is om mee te nemen in de klinische praktijk, aangezien dit een grote rol kan spelen in

het verhogen van het welzijn en het voorkomen en beperken van internaliserend probleemgedrag bij adolescenten met gescheiden ouders.

Literatuur

- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 650-666. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>
- Aslantürk, H., & Mavili, A. (2020). The sense of family belonging in university students from a single parent family compared with those from a two-biological-parent family. *Current Psychology*, 39(6), 2026–2039. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00725-0>
- Auersperg, F., Vlasak, T., Ponocny, I., & Barth, A. (2019). Long-term effects of parental divorce on mental health – A meta-analysis. *Journal of Psychiatric Research*, 119, 107–115. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2019.09.011>
- Bakker, W. (2015). *Post-separation families: Residential arrangements and everyday life of separated parents and their children*. Universiteit van Amsterdam.
- Baumeister, R. F., Brewer, L. E., Tice, D. M., & Twenge, J. M. (2007). Thwarting the need to belong: Understanding the interpersonal and inner effects of social exclusion. *Social and Personality Psychology Cinoass*, 1, 506-520. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00020.x>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497–529. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>
- Bayer, J. K., Rapee, R. M., Hiscock, H., Ukoumunne, O. C., Mihalopoulos, C., & Wake, M. (2011). Translational research to prevent internalizing problems early in childhood. *Depression and Anxiety*, 28(1), 50-57. <https://doi.org/10.1002/da.20743>
- Betancourt, T. S., Salhi, C., Buka, S., Leaning, J., Dunn, G., & Earls, F. (2012). Connectedness, social support and internalising emotional and behavioural problems in adolescents displaced by the Chechen conflict. *Disasters*, 36(4), 635-655. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2012.01280.x>
- Branje, S. J., Hale, W. W., Frijns, T., & Meeus, W. H. (2010). Longitudinal associations between perceived parent-child relationship quality and depressive symptoms in adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(6), 751-763. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9401-6>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, 27 november). *Minderjarige kinderen betrokken bij echtscheidingen naar regio*. <https://jmopendata.cbs.nl/#/JM/nl/dataset/20029ned/table?dl=2BB01>
- Cohen, J. R., Spiro, C. N., Young, J. F., Gibb, B. E., Hankin, B. L., & Abela, J. R. (2015). Interpersonal risk profiles for youth depression: A person-centered, multi-wave,

- longitudinal study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(8), 1415–1426. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-0023-x>
- Cox, M. J., & Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual review of psychology*, 48(1), 243–267. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.48.1.243>
- Fagan, P. F., & Churchill, A. (2012). The effects of divorce on children. *Marri Research*, 1, 1–48.
- Flynn, H. K., Felmlee, D. H., & Conger, R. D. (2014). The social context of adolescent friendships: Parents, peers, and romantic partners. *Youth & Society*, 49(5), 679–705. <https://doi.org/10.1177/0044118x14559900>
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581–586. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>
- Harter, S. (1982). The perceived competence scale for children. *Child Development*, 53(1), 87–97. <https://doi.org/10.2307/1129640>
- Hetherington, E. M. (2006). The influence of conflict, marital problem solving and parenting on children's adjustment in nondivorced, divorced and remarried families. *Families Count*, 203–237. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511616259.010>
- Jensen, T. M., Lippold, M. A., Mills-Koonce, R., & Fosco, G. M. (2017). Stepfamily relationship quality and children's internalizing and externalizing problems. *Family Process*, 57(2), 477–495. <https://doi.org/10.1111/famp.12284>
- Jones, M. I., & Lavalley, D. (2009). Exploring the life skills needs of British adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(1), 159–167. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2008.06.005>
- Kenny, R., Dooley, B., & Fitzgerald, A. (2013). Interpersonal relationships and emotional distress in adolescence. *Journal of Adolescence*, 36(2), 351–360. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.12.005>
- KIES - kinderen in echtscheidingsituaties - Effectieve jeugdinterventies | Nji.* (2020, 11 december). Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Interventies/KIES-kinderen-in-echtscheidingsituaties>
- King, V., & Boyd, L. M. (2016). Factors associated with perceptions of family belonging among adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 78(4), 1114–1130. <https://doi.org/10.1111/jomf.12322>
- King, V., Boyd, L. M., & Pragg, B. (2017). Parent–adolescent closeness, family belonging, and adolescent well-being across family structures. *Journal of Family Issues*, 39(7), 2007–2036. <https://doi.org/10.1177/0192513x17739048>

- King, V., Boyd, L. M., & Thorsen, M. L. (2015). Adolescents' perceptions of family belonging in stepfamilies. *Journal of Marriage and Family, 77*(3), 761–774. <https://doi.org/10.1111/jomf.12181>
- La Greca, A. M., & Harrison, H. M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression?. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 34*(1), 49-61. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3401_5
- Lansford, J. E. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on Psychological Science, 4*(2), 140-152. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01114.x>
- Law, P. C., Cuskelly, M., & Carroll, A. (2013). Young people's perceptions of family, peer, and school connectedness and their impact on adjustment. *Australian Journal of Guidance and Counselling, 23*(1), 115–140. <https://doi.org/10.1017/jgc.2012.19>
- Leake, V. S. (2007). Personal, familial, and systemic factors associated with family belonging for stepfamily adolescents. *Journal of Divorce & Remarriage, 47*(1), 135-155. https://doi.org/10.1300/J087v47n01_08
- Ledwell, M., & King, V. (2013). Bullying and internalizing problems. *Journal of Family Issues, 36*(5), 543–566. <https://doi.org/10.1177/0192513x13491410>
- Marschall, A. (2014). The time-shared child. Exploring children's perspectives on everyday life with two households. *PhD Thesis, Department of Psychology, University of Copenhagen: Denmark.*
- Mcgraw, K., Moore, S., Fuller, A., & Bates, G. (2008). Family, peer and school connectedness in final year secondary school students. *Australian Psychologist, 43*(1), 27-37. <https://doi.org/10.1080/00050060701668637>
- Moretti, M. M., & Peled, M. (2004). Adolescent-parent attachment: Bonds that support healthy development. *Paediatrics & Child Health, 9*(8), 551-555. <https://doi.org/10.1093/pch/9.8.551>
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Haukkala, A., & Aro, H. (2011). Long-term impact of parental divorce on intimate relationship quality in adulthood and the mediating role of psychosocial resources. *Journal of Family Psychology, 25*(4), 615-619. <https://doi.org/10.1037/a0023996>
- Newman, B. M., Lohman, B. J., & Newman, P. R. (2007). Peer group membership and a sense of belonging: Their relationship to adolescent behavior problems. *Adolescence, 42*(166), 241.
- Rose, A. J., Carlson, W., Luebbe, A. M., Schwartz-Mette, R. A., Smith, R. R., & Swenson, L. P. (2011). Predicting difficulties in youth's friendships: Are anxiety symptoms as damaging as depressive symptoms?. *Merrill-Palmer Quarterly, 57*(3), 244-262.

- Rubin, K. H., Dwyer, K. M., Booth-LaForce, C., Kim, A. H., Burgess, K. B., & Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, *24*(4), 326-356. <https://doi.org/10.1177/0272431604268530>
- Sawyer, S. M., Afifi, R. A., Bearinger, L. H., Blakemore, S. J., Dick, B., Ezeh, A. C., & Patton, G. C. (2012). Adolescence: A foundation for future health. *The Lancet*, *379*, 1630-1640. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60072-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60072-5)
- Sentse, M., & Laird, R. D. (2010). Parent-child relationships and dyadic friendship experiences as predictors of behavior problems in early adolescence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *39*(6), 873-884. <https://doi.org/10.1080/15374416.2010.517160>
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*, *57*, 255-284. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.57.102904.190124>
- Sodermans, A. K., & Matthijs, K. (2014). Joint physical custody and adolescents' subjective well-being: A personality × environment interaction. *Journal of Family Psychology*, *28*(3), 346-356. <https://doi.org/10.1037/a0036713>
- Sodermans, A. K., Vanassche, S., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2012). Measuring postdivorce living arrangements: Theoretical and empirical validation of the residential calendar. *Journal of Family Issues*, *35*(1), 125-145. <https://doi.org/10.1177/0192513x12464947>
- Tamm, A., Kasearu, K., & Tulviste, T. (2014). The role of family in adolescents' peer acceptance. *Personal Relationships*, *21*(3), 420-432. <https://doi.org/10.1111/pere.12041>
- Theran, S. A. (2010). Authenticity with authority figures and peers: Girls' friendships, self-esteem, and depressive symptomatology. *Journal of Social and Personal Relationships*, *27*(4), 519-534. <https://doi.org/10.1177/0265407510363429>
- Tullius, J. M., De Kroon, M. L. A., Almansa, J., & Reijneveld, S. A. (2021). Adolescents' mental health problems increase after parental divorce, not before, and persist until adulthood: A longitudinal TRAILS study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01715-0>
- Van Dijk, R., van der Valk, I. E., Deković, M., & Branje, S. (2020). A meta-analysis on interparental conflict, parenting, and child adjustment in divorced families: Examining mediation using meta-analytic structural equation models. *Clinical Psychology Review*, *79*, 101861. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101861>
- Weaver, J. M., & Schofield, T. J. (2015). Mediation and moderation of divorce effects on children's behavior problems. *Journal of Family Psychology*, *29*(1), 39-48. <https://doi.org/10.1037/fam0000043>

- Wilkinson, R.B. (2004). The role of parental and peer attachment in the psychological health and self-esteem of adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(6), 479– 493.
- Young, J. F., Berenson, K., Cohen, P., & Garcia, J. (2005). The role of parent and peer support in predicting adolescent depression: A longitudinal community study. *Journal of Research on Adolescence*, 15(4), 407–423. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2005.00105.x>
- Zeratsion, H., Dalsklev, M., Bjertness, E., Lien, L., Haavet, O. R., Halvorsen, J. A., Bjertness, C. B., & Claussen, B. (2013). Parental divorce in late adolescence does not seem to increase mental health problems: A population study from Norway. *BMC Public Health*, 13(1), 1–5. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-413>
- Zhang, S., Baams, L., van de Bongardt, D., & Dubas, J. S. (2018). Intra-and inter-individual differences in adolescent depressive mood: The role of relationships with parents and friends. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 46(4), 811-824. <https://doi.org/10.1007/s10802-017-0321-6>